

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 31. ОКТОБРА 1893.

ГОД. XVIII.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 10.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ЈОСИФ КНАЈЗЛ.

РОД. 1836, † 1893.

Након дуготрајног и тешког боловања преминуо је 11. октобра о. г. у Загребу Јосиф Кнајзл, тајник кр. земаљске владе и владин поверилишник за народно земаљско позориште, у 57. години живота свога.

Глас о смрти његовој растужно је не само чланове тог земаљског просветног завода, којим је покојник виш од тринаест година управљао, него и многобројне му пријатеље и поштоваче, који су умели ценити ретке му врлтине.

Покојник се родио г. 1836. у Грубишномпoзу, у садашњој беловарској жупанији, па је као мален дечак дошао у Загреб, где је потпором шумских људи свршио гимназију и правне науке, те је г. 1859. ступио у државну службу као већбеник код тадањег ц. и кр. намесништва, које се после претворило у намесничко веће, а за тим у кр. земаљску владу. За зратко време постао је первовођом, па тајником. Бавећи се од ране младости своје и природним наукама, истакао се особито на првој хрватској изложби г. 1864. као орнитолог, па је том приликом одликован сребрном колајном за своју збирку птица. Уз то занимање бавио се Кнајзл у доколици живописом, музиком и позоришним стварима, а то доказује, да је био човек од општег изражења и да му је дух тежко за свим, што је лепо и племенито.

Све те одличне способности препоручиле су особито Кнајзла, те му се отворило ново поље рада као интенданту народног земаљског позоришта. Пошто су се пре њега измењали у управи различити одбори, земаљска влада наименује Кнајзла 30. децембра 1876. г. владиним по-

веренишком за народно позориште, и ту дужност свршио је све до свршетка маја 1879. када је позориште предано било управи Адама Мандровића и Ивана Зајца. Али већ г. 1882., с новом сезоном, преузео је покојник у своје руке управу тог уметничког завода и остао му је главом све до смрти своје, пуних једанаест година. За заслуге, које је стекао око позоришта, одликован је витенским крстом реда Фрање Јосифа. Уз тај рад напао је вредни покојник још и времена, да посвети своје сile хрватској чиновничкој задрузи, којој је био узоран председник вишегодишња.

Главних заслуга стекао је Кнајзл свакако управљајући народним позориштем. Свак, ко је год правичан, не ће порећи покојнику, да је учинио све, што је год могао, за развијак тог просветног завода. Положај управитеља сваког таког уметничког завода већ је сам по себи свугде необично тежак и скочан је са силним сплеткама и борбама; а колико је тек у нас тежак тај положај! Било је у народном позоришту у Загребу сезона, које су пзврсношћу својом надкрплиле сва провинцијална позоришта у монархији и тај земаљски завод подигле у први ред; али било је, на жалост, и таквих, које су доказале, да управитељ, осим добре воље, мора имати и енергије, стручну вештину и потпуну независност, а баш тога је мало било у вредном покојнику. Сам необично благе ћуди, митролубив, добра срца, гледао је да измири и онде особне и уметничке несугласице и размирице, где му је требало тај коров испчупати. А тога није могао учинити по доброти срда свога;

јер би тада морао уништити експиценију многих и многих.

За време, док је била опера, Кнајзл је умео створити сјајних сезона и привући у Загреб изврсних певача и певачица, а достојно је подупирао и народну музику и Зајца, али кад се опера укинула, није имао doveљно снаге, да драмом испуни празнину, која је тиме насталла. У том му је недостајао вешт драматург и што није могао отхранити подмлатка, а без тога не може се развијати и драмска уметност и репертоар.

Ти недостаци, који у осталом, најбоље карактеришу Кнајзла као узор-поитењака и добричину, сачуваше му трајну успомену у срцима оних, које је он потпомагао, бранио и поглавица им био. И народно позориште забележиће трајно и захвално његове заслуге, јер се под њим развило понајвише.

12. октобра о. г. сахрањен је сјајно и свечано Кнајзл у централном гробљу на Мирогоју. Над отвореним гробом говорио је члан позоришне дружине Петар Брайн кратко, али дирљиво, кличући сени Јосифа Кнајзла у име хр-

ватског народног позоришта и у име чланова позоришне дружине: Хвала и слава! За тим је квартет позоришне дружине отпевао опроштајну тужбалницу и смртни остатци спуштени су у гроб на вечити починак!

На глас о смрти Ј. Кнајзла изјавио је управитељ нашег народног позоришта А. Хаџић, управи народног позоришта у Загребу саучешће у тузијој. На ту изјаву одговорили су: интенданат др. Џуџулић и А. Мандровић, артистички равнитељ овако: „На изјављених чувствих искреног сажаљења над губитком, који је задесио овдашње народно земаљско казалиште смрћу интенданта Јосифа Кнајзла, изволите, Благородни Господине, пријати моју и свих казалишних чланова најусрђнију хвалу“.

Ј. Кнајзл био је г. 1887. на прослави 25-годишњице наше народног позоришта у Новом Саду и својом јубазношћу, финим понашањем и пријатељском предуслетљивошћу знао је задобити и очарати свакога.

Вечан му спомен био међу нама!
Слава му!

ИЗВЕШТАЈ

ПРИВР. УПРАВЕ СРП. НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА О СТАЊУ И РАДУ СРП. НАРОДНЕ ПОЗОРИШНЕ ДРУЖИНЕ.

(Свршетак.)

У Милану Николићу добили смо стару оправдану снагу, који је особито вешт у приказу доброћудних стараца и карактерних, било то озбиљних, било комичких улога. Осим тога има дубок бас и добар је као певач.

Од млађих нових, у последње доба примљених глумаца, лепо напредују у глумачкој уметности и у тежњи за усавршењем својим: Јефта Душановић и жена му Љубица, Јован Стојчевић и жена му Савета и Ј. Весићева. Свји су и певачи у кору.

Од чланова наше позоришне дружине гостовале су посебице у Београду Д. Ружић у два маха, П. Добриновић четпри пута, и А. Лукић један пут.

Од како је Хugo Дубек коровођа, од то до-ба позоришна дружина лепо напредује у пева-

њу. Свји комади с песмама приказују се у нас да већ не може лепше бити.

Владање чланова наше позоришне дружине налази се на све стране оштег признања. Отрешили се који члан о позоришна правила, казни се свом строгошћу, па и отпустом, као што се то са некима и десило.

Редитељске дужности вршио је П. Добриновић на потпуно задовољство позоришне управе.

Честа промена у члановима позоришне дружине, често сељакање и непrekидно побољевање неких чланова јако је сметало учењу нових комада.

Са особитим задовољством можемо напоменути, да заслуга позоришне дружине није искакаја така као сад. Из рачуна види се, да је та заслуга познела 28.480 фор. 07 н., а

лајска заслуга чинила је само 23.812 фор. 45 н. Где цифре тако јасно говоре, ту престаје сваки приговор, као да је народ наш охладио према позоришту, том мезимету међу нашим просветним заводцима.

Што је тако леп материјални успех постигнут, ваза приписати петрајном, савесном и вољном раду и позоришне дружине и управе и месних позоришних одбора, и то нарочито у Н. Бечеју, Меленцима, В. Кикинди, Панчеву и Митровици. Нећа им је овде изречена јавна захвалност.

Тако исто нека је изречена овде јавна захвалност и г. Шилораду П. Шалчанићу, управитељу кр. српског народног позоришта у Београду, на љубави, коју је указивао тиме, што нам је с највећом готовошћу увек уступио, кад нам је год затребало, и одело за „Задужбину цара Лазара“ и одело за „Немању.“

Управа позоришна поздравила је у име позоришне дружине и прославу отварања споменика Ивану Гундулићу у Дубровнику 14 (26) јуна о. г., и прославу 400-годишњице ободске штампарске на Цетињу 14. и 15. јула о. г.

На завршетку овог извештаја нека ми је допуштено да поновим нешто, што сам већ једном некад рекао о управи позоришној.

Цео напредак сваког, а нарочито народног позоришта, много стоји до саме управе, а овамо зна се, да ип с једним заводом на свету није тако тешко управљати, као са позориштем. Нигде се не истичу ѡудске страсти толико, колико у позоришту, нигде нема грамжење за славом и хвалом, таштина и осетљивост толико мања, као у позоришту.

А то не може ип бити друкчије. Сваки прави глумац уметник мора свом душом и телом да врши свој тешки задатак, а то му узбуђује душу, дражи му живце и чини га и сувише осетљивим. Јавна одликовања и хвале учине још, да глумац почине самог себе прецењвати, а то му се баш не може јако ип замерити: тако не воли самог себе! Треба имати јаког духа да не поклизнемо и увидимо, да ипсмо баш тако славни људи, за какве нас свет држи.

Таке луде уједнити на заједнички рад и у том их раду у доброј вољи и лепој слози одржати; обавестити их, да се простотом, природом и истинитошћу могу постићи највећи успехи у позоришној уметности; научити их, да на позорници говоре природно, да се природно крећу и да се ип један од њих не истиче, него да се навикне радити за љубав целини; да би се могао постићи велики и узвишен задатак позоришта: то ип је малли задатак, — а то је задатак сваког правог управитеља.

С тога су баш ретке птице добри позоришни управитељи и у других народа, а како да не ће бити у нас! Та управитељ је посредник између уметности и публике, између практичког и идеалног света и живота, па за то и захтева вршење дужности управитељске најбољу и најцелементнију снагу. Сваки прави управитељ мора знати шта је глумачка уметност, мора познавати пешништво и глумачки свет са његовим особинама, мора имати јасан преглед целог позоришног рада, мора бити усталаш у своме послу, мора позориште волети и готов бити на сваке жртве за њ, мора имати и знања и умења у позоришним стварима, мора имати енергије и поштене воље и мора бити савестан, тачан и непристрлан у вршењу својих дужности.

Ово неколико на свом рођеном искуству основаних речи сматрао сам за своју дужност напоменути славној скупини, а сада ми остаје још да се лепо захвалим на поклоњеном ип поверењу и на части и да замолим славну скупину, да ме ослободи од вршења управитељске дужности, коју сам, ето, поново по ђапој опитој невољи, вршио како сам умео и знао, а са највећим својим пожртвовањем, а ја ћу као и до сада увећ готов бити својим знањем, радом, саветом и искуством потпомоћи сваку управу све дотле, докле се год уздржи правца, који је искуство од двадесет и више година освештало и означило, да ће се њиме најбоље и нај сигурније постићи узвишен задатак нашеј народног позоришта!

ХИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

(Српска народна позоришна дружина у Вуковару.) О бављењу наше позоришне дружине у Вуковару читамо у 114 броју „Браника“ од 30. септембра о. г. ово: „У нас је настао нов живот, од како се наша народна позоришна дружина овде бави. Све ти је то раздрагано, весело, што у представама нашег позоришта налази заиста правог уметничког уживања. Нема ти ту више муцања и запињана на позорници, него све иде лако, глатко, складно и заокружено, на потпуно задовољство позоришне публике, која сваком даном приликом изјављује своје допадање игри наших глумаца, који сви редом, и стари и млађи, вољно и заносно врше поверене им задатке. Томе се може приписати, да се и број претплатника знатно умножио, а и приход од појединих представа увећао. Карактеристично је за наше прилике, да се у месном одбору налазе и браћа Хрвати и Израелјани, те је тако цело грађанство, без разлике вере и народности, заинтересовано за наше позориште. Тако и ваља! Сви синови ове наше драге нам домовине треба да пораде сложно, да ускрене стара љубав и слога између Срба и Хрвата, а не да подстичемо један другог на мржњу и да сејемо семе раздора, као што су то учинила нека млађа неразборита браћа из Загреба, која су приликом доласка нашег позоришта амо писала управи позоришној отворени лист овога садржаја: „Шта тражиш, ајдајо српска, на хrvatskom tlu? Котрљај се сливнички јуначе, у Шумадију! Већ и у Новом Саду не имате места. Свугђе хоћеш да отимаш. Банат и Бачка су мађарске земље, а Славонија је хrvatska: когеру српску не требамо!“

Више Хрвата и Славонаца из Загреба и Ђубљане на хrvatskoj високој школи у Загребу.“

Овом не треба коментара!

Од приказаних комада допали се сви, а нарочито ови: „Јабука“, „Досадан свет“, „Завађена браћа“, „Брачна срећа“ и „Задужбина цара Лазара“. Та дивно спевана слика из српске прошлости била је уједно и свечана представа у славу доласка патријарха, који је у пратњи великог жупана, потжуцана и целе свите своје дошао у позориште и своје допадање управитељу нашег позоришта изјавио. Други дан приликом

освећења храма божјег појала је позоришна дружина о служби наизменце са нашим певачким друштвом вуковарским, па је и ту умилним и складним појањем својим образ себи осветлала. Ми се одиста можемо подичити с нашом честитом позоришном дружином, која, и што се игре глумачке и владања и лепог појања тиче, заслужује оно признање, које јој се на све стране по Српству указује.“

КР. СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

(Нов управитељ народног позоришта.) За управитеља кр. српског народног позоришта у Београду наименован је др. Н. Петровић. Нов управитељ управио је на управитеља нашег позоришта А. Хацића ово значајно писмо: „Господине. Указом Његовог Величанства Краља, од 15. августа ове године, постављен сам за Управитеља краљ срп. народног позоришта. Дужност управничку примио сам 30. августа. Мени је особита част известити Вас о томе.“

Моја је жеља да наша позоришта јаче вежемо, да се једно другоме приближимо. Мени се чини, да би таква веза била од користи и једној и другој страни, а без поговора ишла би у прилог напретку same уметности, којој она треба да служе. Ако и Ви, уважени Господине, овако мислите, ја бих Вам већ сада учинио овај предлог, на име: да један другоме редовно шаљемо наше позоришне објаве и обавештења о животу наших установа, као и о непосредним намерама нашим. У том циљу ја сам издао на редбу, да Вам се у напредак редовно шаљу наше позоришне објаве.

Не замерите ми овом путу, који право води. Мени је можда више но Вама овај пут потребан, јер сам ја новајлија у овоме послу, а желео бих и на њему, по својим слабим силама, користити оштрем напретку.

Молим Вас, господине Управниче, да примите уверење о мом одличном поштовању..

Управитељ нашег позоришта у свом одговору изјавио је управитељу др. Н. Петровићу своју радост на жељи му, да наша позоришта јаче вежемо једно за друго, и изрекао је и своју готовост, да ће новог управитеља у тој лепој намери му од своје стране свим силама својима потпомагати, као што је то и досад увек чинио, кад се год радио на томе, да се наша позоришта унапреде и да што боље одговоре својој културној мисији.

Издаје управа српског народног позоришта.